

SECTION VI.
DE SANITATE
ET
NATURA HUMANA.

§. 74.

Cum *sanitas* a), in cuius expositione omnis physiologia versatur, tali nitatur harmonia et aequilibrio materiarum et virium, hominis essentiam constituentium, quali ad functiones physicas eidem rite peragendas opus est, facile intelligitur quantum omnia ac singula quaternorum principiorum, quae totidem sectionibus haecenus indagauimus, ad eandem sustinendam, conferant.

D 5

§. 75.

a) THEOD. G. AUG. ROOSE über die Gesundheit des Menschen. Götting. 1793. 8.

G. CHR. KLETT tentamen evolvendi notionem de sanitate hominis. Wirceb. 1794. 8.

§. 75.

Equidem requiruntur primo *humores* probe subacti; tum ex iisdem rite formata *solida*; porro haec ipsa *viribus* suis *vitalibus* penitus vigorata; denique *mens* sana in corpore sano.

§. 76.

Haecce quaterna principia in corpore humano viuo tantum non perpetuo inuicem *agunt* et *reagunt*. Fluida nempe agunt tanquam stimuli in solida; haec vero vi sua vitali tum ad recipiendos stimulorum istorum impulsus, tum ad reagendum in ea, instructa sunt. Quod autem mentis cum corpore suo intimam consensionem attinet, hic loci monuisse sufficiat, longe latius eam patere quam primo intuitu et obiter rem considerantibus videri posset. Voluntatis v. c. imperium minime iis tantum contineri arctis limitibus actionum, quas vulgo in physiologorum scholis voluntarias appellant; et mentem contra innumeris aliis modis a corporis affectionibus moueri, quam quae vnice sensuum

sualium perceptionum proprie sic dictarum nomine venire solent *b*).

§. 77.

Ex infinita autem varietate et modificatione conditionum ad quaterna ista principia pertinentium, per se facile intelligitur, quam ingens eam de sanitate notionem intercedat *latitudo c*).

Cum enim pridem monente Celso, raro quisquam non aliquam partem corporis imbecillem habeat, vel eo sensu Galenus asserere poterat, perfecte sanum neminem dici posse.

At enim vero et apud eos quos ex vulgari dicendi ratione sanos vocamus, ipsa tamen ea sanitas in singulis aliter atque aliter temperata est *d*).

§. 78.

b) GALENUS quod animi mores corporis temperaturas sequantur.

ST. JO. VAN GEUNS de corporum habitudine animae huiusque virium indice ac moderatrice. Harderv. 1789. 4.

c) GALENUS de sanitate tuenda L. I.

d) GU. FR. AD. GERRESHEIM de sanitate cuius homini propria. Lugd. Bat. 1764. 4.

§. 78.

Nititur ergo infinita hac modificatione *temperamentorum* varietas *e)*, diuersa nempe ratio et aptitudo, qua solidum viuum *f)* in singulis hominibus a stimulis, et quidem praesertim mentalibus, afficitur, quae hi ipsi mentales stimuli vice versa facilius segniusue in iisdem excitantur.

§. 79.

e) LAVATER *physognomische Fragmente* T. IV. p. 343.

J. FR. THEOD. MALLINKROTT *de temperamento, quod medicorum est.* Marburg. 1789. 8.

GU. ANT. FICKER *comm. de temperamentis hominum quatenus ex fabrica et structura corporis pendent.* Gotting. 1791. 4.

f) Numerosis argumentis quibus recentiores physiologi contra veterum opinionem euicerunt, temperamenta magis a solidi vini ratione quam a sanguinis indole pendere, vnicum saltem addere liceat a celebri sororum gemellorum Hungaricarum exemplo petitum, quae sub initium huius seculi infimo dorso coalitae natae sunt et annum aetatis 22 vivendo attigerunt. Has enim temperamenti longe ab inuicem diuersi fuisse vel in vulgus constat, cum tamen vnum idemque sanguineum fluentum systema eorum sanguiferum, ingenti anastomosi iunctum, permanasse, post obitum earum anatomica indagatio docuerit.

§. 79.

Graduum vero et mixturarum in temperamentis tam innumera diuersitas, ut quibus volupe fuerit, combinationes aut *diuisiones* et ordines eorum alios atque alios constituere, patentissimum sibi apertum videant campum. Commode interim quatuor vulgatis eorum ordinibus acquiescere poterimus; quibus nempe diuiduntur in *sanguineum*, quod facillime quidem sed leuius tantummodo stimulis istis afficitur; *cholericum* quod et facile et vehementer incitatur; *melancholicum* quod segnius atque eo altius et quasi tenaciore impressione mouetur; *phlegmaticum* denique quod omnium lentissime ad stimulorum impulsus et quidem segniter tantum recipiendos a natura paratum est.

Haec enim diuisio etsi eam Galenus incongruo fundamento superstruxerit a sanguinis elementis male constitutis mutuo, tamen si ab eo iniquo fundamento discefferis, ceterum naturae satis consona et intelligibilis videtur.

§. 80.

§. 80.

Magnus vero numerus est *causarum* tam praedisponentium vt vocant, quam occasionalium, quae ad istam temperamentorum diuersitatem constituendam symbolum suam conferunt. Dispositio v. c. haereditaria, habitus corporis, clima, diaeta, religio, cultus et luxuries etc, g)

§. 81.

Verum praeter temperamentorum varietatem et hoc ad sanitatis latitudinem (§. 77.) facit, quod et ipsarum oeconomiae animalis *functionum* tam *numerus* quam energia et *vigor* pro diuersis quae intercedunt circumstantiis in singulis hominibus multimode differat. Hinc v. c. respectu aetatis longe alia sanitas homini neonato quam qui in virili aetate positus est; quoad sexum alia virgini maturae viro quam vetulae effoetae, alia menstruatae, alia lactanti etc.; quod vitae genus attinet alia
certe

g) FEDER in *Untersuchung über den menschlichen Willen* T. II. p. 49.

certe barbaris Nomadibus Americae septentrionalis quam mollibus Sybaritis. Imo vero et in singulis hominibus maxima consuetudinis (quam ideo alteram naturam fieri aiunt) in singulas functiones v. c. in somnum, victus rationem etc. potestas *h*).

§. 82.

Quo plures autem simul in corpore functiones vigent, eo maior ipsi *vita* tribuitur et contra. Maxima hinc dicitur, quando virili aetate functiones corporis summum perfectionis fastigium attigerunt; minima e contrario, quando functiones etsi ceteroquin perfectissime secundum naturam, pauciores tamen et lentius peraguntur, qualis est tenelli embryonis nuper in utero matris concepti; ita et dormienti vita minor quam vigilianti et s. p.

§. 83.

Ipsae autem corporis humani functiones pridem a physiologis in quatuor classes diuisae sunt. Quae quidem diuisio
etsi

h) GALENUS de consuetudine.

M. CULLEN de eod. argum. Edinb. 1780. 8.

etfi non exceptione maior, neque naturae veritati ad vnguem adaequata i); tamen in memoriae subsidium commode recipi potest.

Et quidem I. eorum *vitales* complectitur functiones, ideo dictas quod continua et intemerata earum actio prae reliquis ad vitam sustinendam maxime necessaria sit; quo ergo sanguinis circulum, et in homine nato respirationem referunt.

II. *animales*; quibus maxime animantia ab alterius regni organicis corporibus distinguuntur; quo scil. in homine animae cum corpore commercium, sensus praefertim, et motus muscularis spectant.

III. *naturales*, quae nutriendo corpori inferuiunt.

IV. *genitales*, quae circa speciei propagationem versantur.

Iam singulas earum adeamus; auspaturi a vitalibus.

i) V. PLATNERI *quaestiones physiolog.* p. 31. ITH Versuch einer Anthropologie T. I. p. 108. 222.